

PRIMIENJENOST I DOSTUPNOST PROCJENA OPASNOSTI NA RADU NAKON 12 GODINA

UDK 331.461:331.107
PRIMLJENO: 9.9.2009.
PRIHVAĆENO: 2.10.2009.

SAŽETAK: Nakon 12 godina obveze posjedovanja Procjene opasnosti na radu, još je ne posjeduju cca 18,5% tvrtki koje su u obvezi. Razmatra se zašto je tako i kako poboljšati stanje. Intencija je propisa da radnici participiraju u sustavu zaštite na radu u tvrtkama preko svojih povjerenika i odbora za zaštitu na radu. U cca 25% tvrtki nije inicirana radnička participacija, a tamo gdje je, u cca 27% tvrtki, nije im dostupna Procjena opasnosti na radu. To znači da ipak u 50% tvrtki radnici participiraju svojom voljom jer za to nema obveze. Razmatra se na koji način bi radnici pojedinačno bili informirani o opasnostima i štetnostima na radnom mjestu na čemu inzistiraju propisi te se predlaže izrada pisanih uputa za svakog radnika kao separat dokumenta Procjena opasnosti na radu.

Ključne riječi: procjena opasnosti na radu, radnička participacija

Prošlo je 12 godina od obveze primjene procjene opasnosti na radu u tvrtkama Republike Hrvatske. Za očekivati je da gotovo sve tvrtke koje su bile u obvezi (cca 12.700 tvrtki) posjeduju Procjenu opasnosti na radu, kao i da radnici participiraju u njezinoj izradi, primjeni i promjeni, naročito u tvrtkama sa 50 i više radnika. Ove hipoteze istražili smo na uzorku koji je svakako nešto kvalitetniji od prosjeka u području primjene mjera zaštite na radu. Istraživanje je proveo Savez samostalnih sindikata 2009. godine na uzorku od 411 tvrtki (od 620 članica) koji je obuhvatio tvrtke iz 16 (od 17) grana djelatnosti u 19 (od 21) županija.

POSJEDUJU LI TVRTKE U OBVEZI PROCJENU OPASNOSTI NA RADU NAKON 12 GODINA?

Polazeći od rezultata istraživanja koji mogu biti samo bolji od stvarnog stanja, kod cca 12.700 dosadašnjih obveznika izrade procjene, preko 18% tvrtki odnosno više od 2.350 tvrtki još nema Procjenu opasnosti na radu.

Tablica 1. Posjedovanje Procjene opasnosti na radu

Table 1. Possession of the Safety-at-work Assessment document

	Ima	Nema	Ukupno
Uzorak	336 81,5%	75 18,5%	411
Procjena obveznika do VI/09.*	> 10.350	> 3.350	12.700

*Krešimir Telebec, prof. psih., Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti d.d., Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (kresimir@zirs.hr).

* Od VII/09. svi poslodavci postali su obveznici posjedovanja procjene opasnosti na radu.

Uzorak čine tvrtke koje su sindikalno organizirane i u pravilu veće (73% ima 50 i više radnika) što znači da je iznesena projekcija na sve obveznike preoptimistična, možda i značajno.

Zašto su rezultati takvi, da kažemo loši?

Prozvati inspekciju rada nije ni pošteno ni opravdano. Kad njihov nadzor ne bi prvenstveno zahvaćao veće tvrtke s više radnika, stanje bi bilo svakako lošije. Ipak, inspekcija rada bi trebala iznaći i neselektivni dio tvrtki za nadzor prema njihovoj registraciji čime bi se povećala sveobuhvatnost nadzora i pojačale poruke koje iz takvih nadzora počinju kolati u gospodarskim krugovima.

Poslodavci koji nisu izvršili ovu obvezu, za koju sigurno znaju, teško je zainteresirati i promijeniti.

Sindikati svakako mogu učiniti više ako su prisutni u takvim tvrtkama. Dapače, predstavnici SSSH su svjesni da moraju legitimnim načinom osigurati da Procjena opasnosti na radu postoji u svakoj od 620 tvrtki - članica i oni će to i učiniti.

Ovo tim prije jer je imenovani sindikalni povjerenik za zaštitu na radu izjednačen s izabranim povjerenikom za zaštitu na radu. Poduzimaju li u tom smislu akcije ostali sindikati, autoru ovog članka nije poznato.

Ova nezadovoljavajuća situacija (nakon 12 godina) će se i pogoršati jer zbog izmjene zakona od 07/09. imamo na desetke tisuća novih obveznika posjedovanja Procjene opasnosti na radu (članak 18., stavak 1. pročišćenog teksta Zakona o zaštiti na radu). Naime, svi poslodavci (znači fizičke ili pravne osobe s najmanje jednim radnikom) moraju posjedovati Procjenu opasnosti na radu. U cca 40.000 tvrtki nadzor neće biti lako učiniti, ali u tvrtkama sa 50 i više radnika (cca 3.200 tvrtki), odnosno 20-49 radnika (cca 3.700 tvrtki) trebalo bi ga obaviti makar jedan puta u 5 godina. Da se tako moglo raditi do sada, u 12 godina bi svakako sve veće tvrtke (iznad 20 radnika) već bile nadzirane, odnosno imale bi sustav zaštite na radu i Procjenu opasnosti na radu.

PARTICIPIRAJU LI RADNICI U SUSTAVU ZAŠTITE NA RADU U TVRTKAMA KOJE POSJEDUJU PROCJENU OPASNOSTI NA RADU?

Osim obveze poslodavca, njegovih ovlaštenika i stručnjaka zaštite na radu, radnici i njihovi predstavnici su pozvani i ovlašteni zakonom da aktivno sudjeluju, nadziru i unapređuju sustav zaštite na radu u tvrtkama. Početni i temeljni materijal za njihov rad jest upravo Procjena opasnosti na radu. Njime se služe povjerenici za zaštitu na radu neposredno, a u tvrtkama sa 50 i više radnika i preko odbora zaštite na radu.

Pogledajmo kakvo je stanje u našem dobrom uzorku od 390, odnosno 326 tvrtki sa 20 i više, odnosno 50 i više radnika koje su članice SSSH.

Tablica 2. Postojanje povjerenika zaštite na radu

Table 2. Existence of occupational safety representatives

	Izabran povjerenik	Nije izabran povjerenik	Ukupno
Uzorak (20 i više radnika)	321 82,3%	69 17,7%	390

Tablica 3. Postojanje odbora zaštite na radu

Table 3. Existence of occupational safety committees

	Da	Ne	Ukupno
Uzorak (50 i više radnika)	246 75,5%	80 24,5%	326

Kako vidimo, najmanje 17,7% tvrtki nema povjerenika zaštite na radu. U stvarnosti mora biti da je ovaj postotak još veći i za sada je nejasno kako ga poboljšati.

Situacija s tvrtkama od 50 i više radnika trebala bi biti bolja jer poslodavac mora formirati odbor zaštite na radu koji ima obvezno u članstvu jednog ili više povjerenika. Istina, za neispunjenje te obveze nije predviđena kazna za poslodavca, vjerojatno iz razloga što poslodavac ne može obvezati radnike da imenuju povjerenika.

Kako vidimo, situacija nije bolja i nejasno je kako je popraviti.

Kakvo je stanje u tvrtkama koje imaju povjerenike, odnosno odbore zaštite na radu u našem uzorku prikazano je u tablicama 4. i 5.

Tablica 4. Posjeduju li povjerenici za zaštitu na radu Procjenu opasnosti

Table 4. Occupational safety representatives' possession of Safety-at-work Assessment

	Da	Ne	Ukupno
Uzorak (20 i više radnika, imaju Procjenu)	232 72,3%	89 27,7%	321

Tablica 5. Odbor za zaštitu na radu je raspravljao o Procjeni opasnosti

Table 5. Occupational safety committee discussing the Safety-at-work Assessment

	Da	Ne	Ukupno
Uzorak (50 i više radnika, imaju Procjenu)	217 88,2%	29 11,8%	246

Nakon što smo iz uzorka izostavili tvrtke bez povjerenika i bez odbora za zaštitu na radu, vidimo da značajan postotak (27,7%) povjerenika ne posjeduje Procjenu opasnosti na radu u svojoj tvrtki, odnosno da 11,8% odbora zaštite na radu nije niti jednom raspravljalo o njoj.

Zapravo ovi podaci i nisu loši. Oni govore da u tvrtkama koje brinu o zaštiti na radu, naročito onima sa 50 i više radnika, i sami zaposlenici brinu i sudjeluju u sustavu zaštite na radu putem svojih povjerenika ili odbora zaštite na radu. Zakonodavac je i prije, i dodatno od VII/09., poticao i potiče radništvo da se aktivno odnosi prema zaštiti na radu, ali je do njih hoće li to i učiniti. Činjenica je da u nekim tvrtkama to može biti i opasno, ali ostvarenje svojih prava traži i određenu cijenu.

Što se u tom pogledu promijenilo zadnjim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti na radu (N.N., br. 75/09.)?

Radnici kod svih poslodavaca (ne samo kod poslodavca koji zapošljava 20 ili više radnika) biraju ili imenuju povjerenika za zaštitu na radu koji ima znatne ovlasti. Npr., može zahtijevati poduzimanje mjera i podnositi pritužbe tijelima nadležnim za zaštitu na radu - članak 70., stavak 2. Zakona o zaštiti na radu, pročišćen tekst.

Također valja istaknuti da je zadnjim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti na radu poslodavac dužan između ostalih i povjereniku za zaštitu na radu predložiti Procjenu opasnosti na radu i druge relevantne dokumente (članak 31., stavak 3. Zakona o zaštiti na radu, pročišćeni tekst).

Nadalje, poslodavac je dapače dužan obavijestiti, savjetovati se i suodlučivati s radnicima ili njihovim predstavnicima o svim odlukama vezanim za sigurnost i zdravlje radnika na radu (članak 66., stavak 1. Zakona o zaštiti na radu, pročišćeni tekst), ali to sve ovisi i o iskazanom interesu na strani radnika.

U svakom slučaju, navedene promjene očito sve više potiču radnike i poslodavce na suradnju po pitanju zaštite na radu.

ŠTO POSLODAVAC MORA UČINITI DA BI RADNICI BILI INFORMIRANI O OPASNOSTIMA I ŠTETNOSTIMA NA MJESTU RADA?

Zadnjim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti na radu poslodavac je dužan:

- prije početka rada obavijestiti radnika o svim činjenicama i okolnostima koje utječu ili bi mogle utjecati na njegovu sigurnost ili zdravlje (članak. 27., stavak 1. Zakona o zaštiti na radu, pročišćeni tekst),
- obavijestiti i po potrebi dati pisane upute o svim opasnostima i štetnostima koje utječu ili bi mogle utjecati na sigurnost i zdravlje radnika (članak 31., stavak 1. Zakona o zaštiti na radu, pročišćeni tekst),

sve pod prijetnjom kazne (članak 108. Zakona o zaštiti na radu, pročišćeni tekst).

Svaki poslodavac koji želi udovoljiti navedenim odredbama neće propustiti priliku da radnicima preda pisane upute, jer tako izbjegava lako ostvarive naknadne neugodnosti i eventualnu štetu. Može se razumjeti da ovim odredbama zakonodavac aktualizira preporuku struke zaštite na radu da se radnicima, osim obrazovne literature i osposobljavanja za rad na siguran način, daje materijal koji će zadovoljiti navedene (nove) odredbe Zakona o zaštiti na radu, a koji bi u naravi mogao biti separat iz Procjene opasnosti na radu. O tome je autor napisao prijedlog još 2008. godine, citat:

“Procjena opasnosti nije dovoljno i razumljivo prisutna među radnicima jer je sadržajem opsežna te čuvana kao važan akt tvrtke. Jednokratne informacije bez trajne prisutne pisane riječi ne daju radniku dovoljan uvid u stanje, potrebe i aktivnosti vezane za opasnosti na njegovom radnom mjestu. Ne bi trebalo biti teško, promjenom propisa ili naprosto dobrom voljom poslodavca, izvući iz procjene opasnosti kratke sažetke za svako radno mjesto pojedinačno i davati ih radnicima pri izradi i svakoj reviziji procjene opasnosti na radu.”

Sadržaj sažetka treba biti kratak i jasan:

- naziv radnog mjesta (datum, valjanost)
- opasnosti i štetnosti prisutne na radnom mjestu (izvor, količina)
- osnovne mjere zaštite na radu (poduzete, planirane, rokovi)
- posebne mjere zaštite na radu (koje, kada i kako se provode).

Takav sažetak od jednog lista papira dao bi dovoljan prostor svim subjektima u tvrtki da se

poštuje i izvrši utvrđeno, napisano i planirano (završen citat).

Realizacija ovakvog sažetka, osim kvalitete koju nosi, u potpunosti bi zadovoljila nove zahtjeve koje zakon propisuje poslodavcu.

ZAKLJUČAK

Nakon 12 godina ne možemo biti zadovoljni činjenicom da još uvijek preko 18,5% tvrtki koje su imale obvezu nisu izradile Procjenu opasnosti na radu. Dapače, povećanje ove obveze na sve poslodavce od VII/09. zapravo će biti loše provedeno ako nadzorna tijela ne povećaju broj nadzora i promijene način izbora tvrtki koje će nadzirati, odnosno ako radnici ne iskoriste mogućnost da (više) participiraju u sustavu zaštite na radu u tvrtkama počevši od cjelovite informacije (upute, separati procjene) o funkcioniranju zaštite na radu na radnom mjestu na koje su raspoređeni.

Osim što Procjena opasnosti na radu mora biti dostupna povjereniku radnika, ona bi dakle zbog svog sadržaja morala biti u obliku separata za pojedino radno mjesto davana radnicima čime bi tek poslodavac ispunio obvezu iz članka 31., stavak 1. Zakona o zaštiti na radu - pročišćeni tekst i time potaknuo razvoj suradnje s radnicima kakvoj Zakon o zaštiti na radu i teži.

LITERATURA

Zakon o zaštiti na radu, N.N., br. 59/96., 94/96., 114/03., 100/04., 86/08., 116/08. i 75/09.

APPLICATION AND ACCESSIBILITY OF SAFETY-AT-WORK ASSESSMENT AFTER 12 YEARS

SUMMARY: Twelve years after the incurrence of the obligation to acquire the Safety-at-work Assessment, approximately 18.5% of companies under this obligation still do not possess a copy of the document. The causes of this problem and proposals for remedying it are currently under discussion.

The purpose of the document is to enable workers to participate in the system of workplace safety and protection within their companies by cooperating with their representatives and occupational safety committees. In approximately 25% of all companies no workers' participation has been initiated, and in those companies that did implement it – approximately 27% – the workers have not been supplied with the Safety-at-work Assessment. This means that in approximately 50% of companies workers participate of their own will, as they are in no way officially obligated to do so.

Discussions are being conducted on the manner in which workers could individually be acquainted with the hazards and risks at the workplace, which is strictly outlined in the document. It is also proposed that a set of written instructions for every worker be made as an offprint of the Safety-at-work Assessment document.

Key words: *safety-at-work assessment, workers' participation*

*Conference paper
Received: 2009-09-09
Accepted: 2009-10-02*